

Izhaja 1. in 15. dne
vsakega meseca.
Rokopisi ne vračajo se.

Časopis zabavi i poduku.

Stoji na leto:
redom po 5 forintov,
izjemom po 3 forinte.

Štev. 19.

V Mariboru 1. oktobra 1875.

Tečaj IV.

Pregled. Poezija: Pevec. — Knez Razumovski. — Michel Angelo Buonarotti. — Knez Vladimir Monomah. — Natančni hlapec. — Peter Preradović. — Drobности. — Listnica. —

Pevec.

Balada; zložil A. Koder.

Kaj da na gori samski zvon
O polnoči se glási,
V viharju silnem tožni don
Budi se v poznem časi?
Počiva v spanju trudni svet,
Hiti ga sladki sen objet;
Utihnila je dneva
Skrbi zavest in reva.

Le gori prek strmih pečin
Ko neba grom in strela
Pretresata kup razvalin,
Kjer grajska je kapela,
Še vedno zdaj o polnoči
V dolino pozni zvon doni,
Noči buči pesnica,
Kar zabi vže pravljica.

Kjer sova mlade zdaj goji
In trnje rob ovija,
Temné v nebo roké moli
Razrušena samija,
Tam krasni grad je stal nekdej,
Obdajal slave ga je raj,
In v njem gospica bila,
Ko luna tako mila.

Napóti tja se pevec mlad,
Zapet junaške čine,
Ljubézni gláse strunam vbrat,
Čutil srcá miline.
Vže peti pevec je začel,
Srebrne strune v roké vzal,
A devin žar očesa
Zabrani glas slovesa.

In peval tu je dan na dan
Srcá kraljici krasni,
V ljubezen svéto zakován,
Se zibal v nadi jasni.
Vže kapelan ju zaroči,
Desnico v desno položi,
„Do groba“, se prisega
V kapeli tam razlega.

Uname se na meji boj;
Nevarnost domovine
Nabira tam vojaški roj,
K osvéti kliče sine.
Opaše tudi pevec mlad
Si meč, zakliče zadnji krat:
„Črez leto in dan te zvésto
Pozdravim spet nevesto.“

In šel je tja boj bojevát
Med hrabre svoje brate,
Za svóbedo se vojskovat,
Kjer smrt pozivlje v svate.
Ko vrste davi bridki meč,
Ko zmage svete up je preč:
Zvestoba mu device
Hladi spet vroče lice.

Črez leto dnij je boj končan,
Mirú vihrá zastáva;
Vkrotjén sovražnik je močan,
Do néba bije slava.
In pevec mlad hiti vesel
Domú, da ljubo bi objel,
Da v veke se z nevesto
Zaveže v družbo zvesto.

Gorjé, gorjé ti, pevec mlad!
Vsa nada je 'zgubljena,
Up zamorjen ves tvoj in slad,
Vže ljuba poročena.
Ljubezen dana kratek sen!
'Zginila je ko val meglen;
Prisego pozabila,
Sreč ti je vmorila!

Prišél je tja pred beli grad,
A čuj, kaj godba bije? —
V veselju glasnem prvi krat
Se v plesu ljuba vije. —
In smeh se čuje, vrišč in raj,
Nikdó ne zre ga, vpraša zdaj;
Bil tujec je in bode, —
To pevcem so osode!

Enkrát še v njo upré oči, —
In zre gorjá globino,
Z rokó jej blede zagrozi,
'Zgubi v noči se tmíno.
In v brezdna plane mrzli grob,
Neznán je večno mu pokop,
Na-nj cvetje se ne stresa,
Ne solza iz očesa.

O polnoči le samski zvon
V viharju se mu glási,
Kapele mračne tožni don
Budi se v poznem časi.
In kadar tudi zvon molčí,
Kapele temne z davna ní:
Rod ródu čin opéva,
Pravljica ga odméva.

Knez Razumovski.

Slika iz ruskega življenja; spisal Radoslav Pukl.

(Konec.)

„Vaše veličestvo blagovoli oprostiti ponižnemu slugi“, začuje se nakrat ponižen glas v njegovej bližini, „čuti-li vaše veličestvo glad?“ Platon se ozre. V osobi, ki je to govorila, spoznal je z nepopisljivim začudjenjem moža, ki je pri njegovem odstranjenju iz Petrograda vse vredoval; čul je, da ga kličejo polkovnikom „Sprauskim.“ „Znabiti“, nadaljuje ta, „veleva vaše veličestvo, da se vam prinesó pristojnejša oblačila, da se preoblečete...? Ta kostjüm...“ Tu je polkovnik omolknil, kakor da bi bil Platon si ogledal ta trenotek svoje cunje; hipoma je bil neodločen, rdečica jeze mu oblije blede lice. „Vazál“, mu pravi, „povej svojemu gospodu knezu Razumovskemu, da se Platon Aleksievič v temi svoje ječe sramuje nazivati ga bratom!“ „Ječe?“ odvrta polkovnik osupnen. — „Dovolj zaničevanja, razžaljenja!“ vzklikne Platon, ter skoči po konci. „Ti si svojo dolžnost storil, skrbi, da se odpraviš.“ Sprauski nij črhnil nijedne besedice, nego oddaljil se z dvorljivim smehljajem in z globokim poklonom. — Osamljen uglobi se Platon v premišljevanje. Uže nekaj časa je čutil začudjen, da se njegova ječa vidno giblje. Pride mu na misel, da se ga nemara hoté zavratno znebiti; bez dvoma je njegova celica podkopana. Sklenil je, pričakovati s pogumnostjo zadnjega udarca. Nakrat vstopijo štirje hajduki, njegovi preganjalci. Prinesó mu mizo, krito z jedili in pijačami. Poklonivši se mu globoko, vredijo skleda in polkovnik ga ogovori z globokim poklonom: „Polkovnik Sprauski

se drzne Vaše veličestvo, milostivi grof Razumovski, vprašati, bi mu-li bilo dovoljeno, da obeduje z vami.“ Iz skled je izvrstno dišalo; Platon se ozira poželjivo na zlatnino, ki je ležala na mizi. „Ne bojim se smrti, ne“, jim odvrne, „ako hočete me z otrovom usmrtiti;“ hajdukom pa odgovori slednjič s tem, da jim samo z glavo prikima. Potem se loti jedil s silno slastjo. —

V Petrogradu je med tem knez Razumovski popolnoma mirno plemenite goste sprejemal. Ono noč je bil pri njem velik ples. Elizabeta sama je svojega ljubljence s svojo navzočnostjo počastila. Zvabila ga je bila na balkon, da bi ju za nekoliko trenutkov nihče v pogovorih ne motil. Ivan bil je svojega brata takoj spoznal. Ljubljenec nij bil izpridjen mož; a v sreči je, kakor mnogo drugih mož, pozabil na prejšnje svoje položje, vendar je pogled bratov genil njegovo sree. V hipu mu stopijo živahno vsi prizori mladostnih let pred dušo, posebno ona nježna nagnenost, katero je imel prej vselej do Platona. Čutil je v sebi kës, ob enem pa je tiral tudi strah njegovo nprav, silni strah za novo pridobito knežestvo. Platon je nedvomljivo prišel v noši Ukrajinskih prebivalcev; robati njegov Krajinjski govor, razvade nestalnega pevca: ne bi li navzočnost takega človeka njega, oplemenjenca, spravila v neprijetne zadrege? Temna misel mu prešine dušo. „Kazamate!“ si misli, „tam se živi in umre natihoma.“ Sredstvo je bilo zeló mamljivo za pokneženega Ivana, boječega se poniženja; da pa se tega sredstva vendar nij poslužil, kaže, da je bil šče čutljivega srca. Pustivši carico, ki je bila dovolj raznenadejana, da se je nje ljubljence tako nagloma oddaljil, hiti skoz dvorane v svojo sobo ter pokliče polkovnika Sprauskega, ki mu je bil faktotum. „Vi“, mu reče, našli bodete na stopnjicah bornega človeka; odstranite in peljite mi ga v Narvo; od tam naj odjadra ladija — razumite me — takoj; v njo posadite moža in odpeljite se z njim na Francozko. V pristanu izročite mu ta-le listič.“ — Knez napiše takoj s svinčnikom nekaj vrstic. — „Ravnajte ž njim z vso spoštljivostjo, ki pristaje imenu samemu. Ta mož je blazen; njega ime je Platon, grof Razumovski — on je moj brat. Sedaj odidite!“

Ječa Platonova nam je uže znana: bila je kamrica neke ruske ladije. Ivan je bil admiral; na njegovo povelje je ladija morala odjadirati. Platon je kmalu videl, da se je motil. Po obedu ga povabi dozdevni tamničar na palubo na sprehod. Pevec se takrat nij dal mnogo prositi; obleče se v bogata oblačila, ki so mu jih prinesli, ter se poda na gornji krov ladije. Ko tja dospé, odidejo mornarji in častniki spoštljivo se priklonivši. „Sem li morda okužen?“ mrmra Platon melanholično; „ah, dozdeva se mi, da imajo ti ljudje usmiljenje z mojo osodo. Hoté me na kacem pustem obrežju izpostaviti. . . O brate moj, bog ti odpusti!“ Med vožnjo je bil Platon, akopram se mu je vse klanjalo, vedno v strahih. Vzdihuje se je spominal prorokovanja starega ratarja v Harkovu. Kesal se je, da je zapustil mirno kočico ob Doncu. Krutost bratova ga je pahnila v žalost. Vse, kar se je godilo na ladiji, pomnoževalo je njegovo nesrečo. Vsak dogodek, naj je bil še tako navaden in vesel, tolmačil je kot predznamenje še večje nesreče.

Ladija dospeje slednjič v neki francoski pristan. Sprauski vstopi v kajuto in vpraša Platona, „če bi veličestvo hotelo stopiti na suho.“ „Kje pa smo?“ vpraša Platon. „V Dinkerku, Vaša visokost.“ — „Dinker — kje je to?“ — „Ve-

ličestvo blagovoli šaliti se z menoj“, odvrne mu polkovnik z udvorljivim nasmehom; „veličestvo ima prav, a meni je dolžnost, da vam odgovorim: Dinker je last kralja francozkega.“ — „Bodi torej zdrava, mila mi domovina!“ ihti Platon s presunljivim glasom. Moj gospod, storite z menó, kakor vam drago; jaz sem na vsako zlo pripravljen! —

Na bregu ladijstaje se mu razodene Spraunski ter izleče iz žepa listič, kojega pritisne na ustna, predno ga odda Platonu. Ta ga brzo razgrne in čita — znal je precej ročno silabikovati — sledeče besede: „Brate, zahvaljujem se ti, da si me obiskal in mi izpolnil najdražjo željo mojega srea. Hiti v Pariz; poslanec Njenega carskega veličestva bode te pri dvoru predstavil. Kadar se vrneš, blagi brate, bodem ti razkril vzrok tega odloka; potem se ne bodeva več ločila. Tvoj Ivan.“

Ko je Platon trudoma ta dopis prečital, bil je malo da ne bezsvesten od veselja. Začel je plesati na bregu pristana, kakor je to prej v Harkovu delal. Pel je z navdušenostjo svoje ukrajinske bajke in mahal po taktu v zrak, kakor bi imel tamburico v rokah. Polkovnik ga z neizmernim trudom umiri. Ko se je Platon naposled utrudil, popade svojega tamničarja ter ga srčno objame. „Ima-li vaše veličestvo kakovo povelje?“ ogovori ga ta skoro bezumen vsled nenadejane časti. „Vi ste izvrsten, izvrsten mož!“ vzklikne Platon. „Izročite mojemu bratu, da sem ž njim zadovoljen in — posodite mi nekaj kopejk, da morem iti v Pariz.“ Vsede se v voz, spremljan od hajdukov konjenikov; polkovnik poda mu pri slovesu polno možnjo cekinov. V Parizu pohodi Platon dvor in potroši kot brat kneza Razumovskega mnogo denarja. Njegovo priprosto vedenje je veleume one dobe ne malo zanimalo; Voltaire ga je imenoval „odkritosrčnega“, in gospod de la Harpe je napravil za gotove denarje mnogo krasnih dithyrambov na-nj. Sicer se je s čudno lehkoto privadil vedenja in kretanja visoke pariške gospôde in priznati se mora, da je Aleksievič oziroma etikete v kratkem vse dvorne gizdaline prekosil. Za deset mesecev se vrne Spraunski v Pariz. Ivan se je odločil in odkril mu svojo tajnost. Polkovnik pride, da bi razsodil, če je pevec uže dovolj omikan in sposoben za vpeljavo na ruski dvor. Ta skušnja je bila za Platona ugodna. Ko se mu je naznanilo, da se sme vrniti v Rusijo, pozabil je v hipu popolno vso svojo francosko etiketo ter začel z novič plesati in popevati kot nekdej. Vsak si lahko misli, da je bilo svidanje bratov zeló ginljivo. Carica je sprejela grofa z velikim odlikovanjem; nij minolo pol leta, uže je prejel tri rede in postal feldmaršalom! Vsa ta odlikovanja pa nijso uničila dobrosrčnosti njegovega značaja. V predelu neke svoje omare hranil je svojo ratarsko obleko ter kazal jo vsakemu, ki jo je želel videti. Mnogo se je pripovedalo o njegovej dobrovoljnosti, kar je učinilo, da se nij mnogo povpraševalo za njegov rod. Črez malo časa, ko je prejel naslov feldmaršala, pošlje ga Elizabeta v diplomatske zadeve v Berlin. — Friderik II., kojemu je zgodovina Razumovskih bila znana, sklenil je osmešiti svojega gosta ter govoril prvi dan neprenehoma le o godbi. Hvalil je posebno narodne pesni ukrajinske in prosil poslanca „caričinega veličestva“, naj mu ktero ukrajinsko zapeti blagovoli. Grof se ceremonijelno nakloni, a molči. Druzega jutra pak Friderik Rusa rano povabi, ogledovat ž njim vojna kardela ter ga izprašuje o nekih kompliciranih manévrih, v kojih je bil

Friderik mojster. Grof maje in prikimuje z glavo, uklanja se ceremonijelno vsemu pritrjujé, a nikakor ne odgovarja. „Moj bog, gospod grof“, vzklikne naposled Friderik, „ne smemo-li zvedeti vašega mnenja?“ „Sire“, odvrne mu Platon z dobrovoljnostjo, „prosim Vaše veličestvo, da me oprostite: godbo sem pozabil, vojaštva se pak šče nijsem učil.“ Na to šče povzdigne glavo in prijemši za svoj meč pristavi: „Ko bi pak med Prusijo in Rusijo prišlo do vojne, pri svetem Nikolaju! v Berlin bi najprvo prišel učiti se.“ —

Ivan je umrl brez možkega zaroda. Iz njegove zveze z Elizabeto rodila se mu je hči, krasna, a nesrečna princezinja Tarakov-na, katero je Katarina dala umoriti. Pravi naslednik in plemenik roda pa je bil dobri, ljudomili Platon Aleksievič. Temu se je narodilo pet sinov iz zakona s Tolstoj-evno. Vseh petero je bilo odličnih ljudij. Najbolj znani so: najstarejši Andrej in Gregor, v Rusiji čislani kot literat in učen prirodoslovec. Andrej je bil najiskrenejši prijatelj carja Pavla. Po smrti kneza ostala je rodbina Razumovskih vedno odlična. Andrej prišel je pozneje v Beč, kjer je leta 1811 in naslednje leta bil v važnih diplomatskih poslih. Ko je car Nikolaj bil povzdignjen na prestol, je slava ta rodovine vidno otemnela. Platonovi sinovi so pomrli, nekaj pa jih živi šče v Rusiji razpršenih. Morebiti da ta rodbina isto tako izgine zopet v temoto in nič, kakor je naglo iz nje zasvetila; lastnosti rodú in krvi so mnogim neprilikam izpostavljene.

Michel Angelo Buonarrotti.

M. Vambergar.

„Dignum laude virum musa vetat mori.“
Hor.

Dokler bode omika in izobraženost cvetela, dokler bodo svitli žarki božanske umetnije sé svojo blagodejno močjo ogrevali pozemske rodove, dokler bode lepo, blago in vzvišeno tako mikavno polje za zdrav in globoki um: dotle bodo tudi sloveli blagi možje, kateri tukaj neutrudljivo delajo za duševno naobraženje in plemenjenje srca. In če jih tudi sčasoma — kakor vse smrtnike — zagrne gruda, živel bode njihov duh in kakor genij obletaval stoletja in vekove vse človeštvo, ter je povzdigoval in navduševal bez prestanka. Njihovi trofeji bodo se bliščali v zgodovini človeštva kakor solnce, ter sčasoma izpodrinoli puhlo slavo krvnih zmagovalcev, katera stoji na gomilah neštevilno pomorjenih ljudij, na sužnosti ali pogubi premnozih narodov in katerej uže zdaj „prorok večnega miru“ — Victor Hugo — prerokuje bodočnost, veleč: „Mirna odkritja bodo sledila bitvam in narodi se ne bodo več bojevali.“

Tako so uže štiri stoletja v vrtincu časa potonôla; mojster in dletce sta peščica prahu in pepela, ali po širokem svetu poveljuje se dan danes z velikim slavjem spomin tega mojstra — Michel Angela — o katerem podajemo čitateljem „Zore“ nekoliko kratkih životopisnih črtic.

Michel Angelo Buonarrotti narodil se je 6. marca 1475 leta v gradu Caprese v Toskani. Njegov oče izhaja iz rodovine Kanoskih grofov in je bil takrat načelnik grada Caprese in Chiusi ter lastnik posestva Settignano, ki leži tri milje od Florence. Dojka fantiču bila je žena necega kamenotesca, s čem se je pozneje Michel Angelo rad pošaljeval, veleč, da je z mlekom svoje dojke dleto in kladvo vsesal.

Ker je bila obitelj mnogobrojna, morali bi se otroci lotiti trgovine in obrtnije in Michel Angelo bil je odločen za sviloprejo. Oče vendar, spazivši v sinu voljo in sposobnost za risanje, dade ga Dominiku Ghirlandaju v nauk. Michel Angelo bil je takrat 14 let star in do mala prekosal je ne samo svoje součence, ampak s takoršno izvrstnostjo risal obrise, da je sam mojster rekel: „Ta zamore več kakor jaz.“ Vsaki dan, pravi njegov prijatelj Vasari, izmikal je božanske proizvode svojemu duhu. Slovel je uže takrat zaradi večšine, s katero je bakroreze in sploh podobe starih mojstrov s peresom tako natančno posnemal, da so bili popolnoma prvotvoru slični.

Lorenzo de Medici imel je v svojih vrtovih množino starin, ter je vstanovil šolo za kiporezce in slikarje pod vodstvom nekega Bertoldi-ja. Michel Angelo, od svojega učitelja zbog izvanrednega talenta priporočen, zadobi dovoljenje svobodnega vstopanja v to zbirko. Lorenzo je kmalu spoznal silni duh mladenča, ter ga neprenehoma ostro opazoval. Uže za nekoliko dnij posnel je 15letni mladenec, da-si še dleta in mramorja nikoli nij v roci imel, starega Fauna, pa po lastnej domišljiji z odprtimi usti. Lorenzo videč Michel Angelovo delo reče: „Ti bi vendar moral vedeti, da stari ljudje nemajo nikdar popolnoma vseh zob, in da jim navadne kateri manjka.“ Komaj vojvoda odide, izbil je uže mladi kipar sprednji zob, ter nêbo tako izpilil, da bi človek mislil, zob je izpadel. Ta učnost pridobi mu popolno milost vojvode. Ta je mladega umetnika pod svojo streho, za svojo mizo posedal, ter ga svojim sinovom Pietru, Giovanni-ju (pozneje papežu Levu X.) in Julijanu za društenika pridilil, obljubivši mu, da bode po očetovo za-nj skrbel. Vsaki mesec je Michel Angelo dobival po 5 dukatov, katere je pa večidel svojemu očetu pošiljal, kterege pa je tudi vojvoda sam izdatno podpiral.

Kako je bil Michel Angelo neutrudljivo marljiv in nemurno delaven, ravno tako je tudi v vsem orjaški napredoval. Vsaki dan je končal s razširjenim dušnim obzorom in vsako jutro mu je napočilo solnce z bujnejšo domišljijo. „Pri vsakem delu bil je okretnejši, v vseh stvareh živahnejši in krepči nego drugi“, pravi Vasari. Več mesecev risal je s karminom s slikarij Masaccijevih tako umno in vešče, da ga je njegov součenec Torrigiano iz same zavisti s pestjo v obraz udaril. Nos mu je bil s tem doživotno potlačil, a sam je moral zavoljo tega zapustiti Florenco. V tem času izdelal je Michel Angelo Herkula, Madonno iz mramora in božjo podobo iz lesa.

Leta 1492 umre ljubitelj umetnij, vojvoda Lorenzo, in ž njim je izgubil mladi umetnik svojega mecena, drugega očeta. Pietro, njegov sin nij bil tako visocih mislij in je tudi umetnost slabo cenil. Z Michel Angelom ravnal je sicer prijazno, vabil ga k svojej mizi, povpraševal za svête, kadar je kupoval starinske kameje, ali zraven tega je prav po vsakdanje in podlo govoril, da ima dve znamenitosti v svojej hiši, namreč, španjskega tekúna, kateri vsacega konja doteče, in Michel Angela! To je bil pač presopáren in pretesen prostor duhu, kateremu so rastle orlove kreluti za vzletanje v nedohitne nebeške višave, in sprememba je tukaj vsacemu razvidnemu umljiva, katera je tudi kmalu sledila. Condivi pravi, da se je prijatelju Michel Angelu dvakrat v sanjah prikazal vojvoda Lorenzo ter Pietru prorokoval, da bode kmalu pro-

gnan iz Florence. Pietro se je na to posmehoval, ali Michel Angelo sluteč burjo, uteče v Benetke. Nezadovoljstvo s Medicejci je vedno bolj rastlo in leta 1494 končalo z njih progonom. Ker se je Michel Angelu v Benetkah nij naključilo primerno delo, namenil se je povrniti v Florenco. V Bolonji zadene ga občutljiva denarna kazen, ker je svoj potni list izgubil. Sredstva, da bi se osvobodil iz te zadrege, nij imel; tukaj mu neki Aldovrandi poda blagovoljno rešno roko, pri katerem je potem leto dnij ostal, čitajoč mu v svojem lepem narečju Danteja in Petrarko. Tukaj je tudi izdelal kleččega angela, s svečnikom, za slavolok „Arco di san Domenico.“ Povrnivši se v Florenco, izteše spečega Amorja, katerega je kupec v Rim odnesel, tukaj zakopal in potem kot starino kardinalu San Giorgiu prodal. Sploh je Amor bil veliko časa občudovano mojstersko delo starinske umetnosti. Ko je med tem kardinal zvedel o stvari, začudi se silno nad mladim umetnikom ter ga pokliče nemudoma v Rim, kamor se je Michel Angelo tudi podal. Tudi tu položi hitro dleto na kamen, ter izteše podobo Pietá za cerkev sv. Petra, Madonno delle febbre iz mramora in Marijo držečo sinovo truplo v naročju. O tem delu pravi Vasari tako le: „Tu je vsa moč in pomnjivost umetnosti. Brez božanske odeje je truplo Kristusovo dovršena lepota; udje so izvrstni, telo tako umetniško, da si še gole postave misliti ne moreš, pri katerej bi mišice, žile in kite tako skladno krile kosti; nij mrliča s tako dovršeno smrtno naličnostjo. Iz potezov lica vre rajska krotkost. Gotovo je čudo, kamenu brez podobe v tako kratkem času dati tako oblično dovršenost, kakoršno jedva narava v mesu doseže.“ Občno priznanje sledilo je temu mojsterskemu delu, ker je Michel Angelo v tem tvorju prekosal umetnike starega veka, in od tega časa zaslul je kot prvi podobar po Italiji. Ne dolgo po tem dovršil je tudi Baccha s spremstvom iz mramorja, opitega mladenča s cekljajočimi usti in z grozdom v roki, katerega pojedkuje mali Satyr. V velikem tesališču Santa Maria del Fiore ležal je velik kos mramorja, katerega je svoje dni neki umetnik bil zasekal. Michel Angelo loti se ga z nova s svojim ostrim dletom, ter izkleše mladega Davida s pračo, prelep kip, katerega glava je čudovito delo. Ta štatura, ki mu je nesla 400 skudi-jev, stala je pozneje na Palazzo vecchio s tem pomenom, da bi vlada ravno tako, kakor ta junak, kateri je krepko in navdušeno svoj narod branil in pravično nad njim kraljeval, bila srčna in pravedna.

Ves umetniški svet je visoko cenil vse, kar je nastalo pod mojstersko roko Michel Angela; pa tudi sam umetnik bil je globoko prepričan vrednosti svojih izdelkov. Tako si je enkrat Angelo Doni naročil podobo sv. rodovine, in ko mu je došla, ponujal je mesto 70 dukatov le 40 za njo. Ali Michel Angelo odbije ponosno ta denar, ter odločno zahteva, da mu se slika povrne. Doni je pozneje za 140 dukatov moral kupiti omenjeno sliko.

(Dalje prih.)

Knez Vladimir Monomah.

Po Kostomarovu in drugih spisal J. Steklasa.

(Dalje.)

Po tej razzodbi je šel nad Davida Svjatopolk, ki je odlašal do tega časa izpolniti kneževsko besedo namreč, da

hoče kazniti Davida za hudodelstvo. David je na to iskal pomoči pri poljskem knezu Vladislavu Germanu, ki pa je vzel denar za pomoč, pomagal pa nij. Po sedemtedenski oblegi v Vladimiru se je David predal ter pobegnil na Poljsko.

Na veliko soboto l. 1098 je stopal Svjatopolk slavno v Vladimir. Nadvladavši Volinjo je kijevski knez preudaril, da nij težko na tak način nadvladati pokrajine Rostislavičev, za ktere je on začel vojsko z Davidom.

Da popreči ta napad, šel je Volodar pod kijevskega kneza z slepim bratom. Sovražniki so se srečali na meji imenovanej Rožnovo polje. Ko so bili vojniki pripravljene za boj, oglasil se je slepi Vasiljko s križem v roki ter kričal, obračaje besede svoje k Svjatopolku: „Glej križ, ki si ga poljubil poprej, nego si me oslepil! Zdaj pa mi hočeš vzeti še dušo. Le ta častni križ nam ima razsoditi!“

Začela se je ljuta bitva. Rostislaviči so zmagali; Svjatopolk je bežal v Vladimir. Zmagalci se niso gnali za njim. „Za nas je dosta, da ostanemo na naši meji“ so govorili.

Tedaj so sklenili Rostislaviči s svojim sovražnikom Davidom zvezo: da se branijo proti Svjatopolku, tem bolj, ker kijevski knez nij mislil njih pri miru pustiti, nego je postavil enega svojih sinov, Mestislava v Vladimiru Volinjskem za kneza, družega pa je poslal k Ogrom nagovarjat njih na vojsko proti Volodarju; sam pa je odšel v Kijev ter premišljal, kako bi postavil tudi Jaroslava za kneza v kojem delu Rostislavičev, pregnasi poslednje, kakor je Davida prepodil. Svjatopolk je hotel namreč upotrebiti prepire med Davidom in Rostislaviči za to, da bi pridobil njihove kneževine svojim sinom. David se je vrnil iz Poljske ter se sešel z Volodarjem. Zakleta sovražnika sta se pomirila in David je pustil svojo ženo pri Volodarju, sam pa odšel najemat poloveško ordo, nad katero je vladal bojaželjni in okrutni kan Bonjak. Verjetno je, da je David uspel prepričati Volodarja, da je kriv hudodelstva počinjenega na Vasiljkom Svjatopolku, ne on.

Volodar je sedel v Peremišlju. Prišli so Ogri s svojim kraljem Kolomanom, poklicani po Jaroslavu Svjatopolkoviču, ter oblegli Peremišlj. Na srečo Volodarja nij bilo treba Davidu daleč jezdit k Polovcem. On je srečal Bonjaka nekje ne daleč ter ga pripeljal v Peremišlj.

Na večer pred zaželjeno bitvo je odjezdil Bonjak o polnoči v polje ter je začel tuliti, kakor volk. Njemu se je oglasila množina volkov. Tako so pripovedovali Polovci. „Jutre — rekel je Bonjak — bomo premagali Ogre“. To čudno prorokovanje poloveškega kana se je tudi izpolnilo. Bonjak — takó pravi sovremenski letopisec — je zbil Ogre v kepe kakor sokol zbije kavke. Ogri so zbežali. Mnogo jih je utonilo v Vogri in v Sani. David je okrenil k Vladimiru ter zavladal nad vladimirsko kneževino. V samem mestu pa je bil Mestislav Svjatopolkovič za posadko, obstoječo iz prebivalcev vladimirskih mestec: Berestjana, Pinjana, in Vigeševcev. David je začel naskok: kakor dež so se sipale od obeh strani strelice. Obleganci so se skrivali pod premikajče stolpe (veže), oblegani pa so stali na stenah za deskami; tako so se takrat bili. V enej od tacih borb je 12. junija 1099. priletela strelica skoz ljuknico deske in precej smrtno ubila kneza Mestislava. Obleganci so po njegovej smrti težavno oblego do avgusta prenašali, na zadnje pa jim je poslal vendar na pomoč Svjatopolk vojsko. 5. avgusta nij mogel s to poslano vojsko David bitve dobiti, nego je pobegnil

k Polovcem. Zmagalci so v kratkem osvojili Vladimir in Luck, ali v kratko jim je otel z Bonjakom vrnivši se David prvo in drugo mesto.

Od tega časa je obračal Vladimir svojo delavnost vedno na obrambo ruske zemlje proti Polovcem. L. 1101 je vzdignil svoje kneze na-nje, ali Polovci čuvši o zbiranju ruskih kneževskih čet poslali so brž prošnjo za mir. Rusi so sprejeli mir, ali ostali pripravljene na osveto pri prvem verolomstvu. L. 1103 so Polovci zares sami prelomili mir in Monomah je pobudil smelost v ruskih knezih, naj se pripravijo na prvi napad v poloveško zemljo, a z zedinjenimi silami. V letopisu je popisan ta pohod z velikim navdušenjem, ter je videti, kako so se takrat vsi za-nj zanimali. Kijevski knez s svojo družino in Vladimir z svojo sta se sešla na Doiobski (na levi strani Dnjepra blizo Kijeva). Knezi so se posvetovali v šatoru. Svjatopolkova družina je bila proti pohodu. Takrat so tako-le odgovorili: „Zdaj je spomlad, kako je mogoče smrd (poljodelca) vzeti z njive na vojsko; zdaj mora tu orati.“

Ali Vladimir je na to odgovoril: „Vidi se, da se vam ne smili smrd, nego njegova živina, s katero orje. Ko začne on orati, prihrumel bode Polovec, ter mu vzel živino, njega samega pa ubil s strelico; potem bo planil na vas ter vam žene in otroke odpeljal v sužnjost.“

Družina Svjatopolkova nij mogla na to nič odgovoriti in Svjatopolk je rekel: „Jaz sem gotov.“

„Ti boš mnogo dobrega učinil, rekel mu je na to Monomah.“ —

Po dolobskem sestanku so začeli knezi klicati tudi črnigovske kneze, da se vdeleže pohoda in za njimi tudi druge kneze. David je privolil, a Oleg je odgovoril, da je bolan. On se ne bi rad sprl s Polovci, ki so mu pomagali vzeti Črnigov, ter bi mogli še kedaj njemu in otrokom koristiti. Prišel pa je z vojsko položki knez David Veslavič, prišli so tudi nekteri drugi knezi. Rusi so šli na Polovce jež in peš. Po štiridnevem hodu skoz stepo od Hortice na meji nazvanej Sutjen, so se trčili Rusi s Polovci ter jih popolnoma pobili. Polovci so izgubili do dvajset knezov. Eden teh Beldjuz z imenom, je bil ulovljen, ter je ponujal za sebe odkupnino, ali Vladimir mu je rekel: Večkrat ste vi z nami ugovorili besedo, a potem vendar prišli z vojsko na nas. Zakaj nisi učil svoje sine in svoj rod, da bi držali obljubo in ne prelivali krščanske krvi? Zapovedal je potem Beldjuza ubiti, ter njegovo truplo razsekati po členih. Rusi so v tej vojski vjeli mnogo ovac, govede, velblodov in sužnje.

L. 1107 se je hotel bojaželjni Bonjak in stari polovečki knez Šarukan osvetiti Rusom, ali oba sta bila popolnoma pobita pri Lubnah. L. 1109 je poslal Vladimir svojega vojvodo Dimitrija Ivoroviča k Donu. Rusi so porušili pri tej priložnosti mnogo polovečkih vasij in opustošili zemljo. Zato so že drugo leto potem Polovci pustošili zemljo okoli Perejaslavla. Ali tudi Vladimir je spravlil svoje kneze na noge ter napadel Polovece. Potolkel jih je zopet strašno ter se proslavil na vse strani sveta. Ustno sporočilo je ohranilo o tej bitvi mnogo pripovedek in tudi o čudnih znamenjih. Pripovedalo se je, da je bil videti nad pečerskim samostanom ognjeni stolp (steber); s početka je ta stal nad kamenito mizo, od tod pa prišel na cerkev, potem postal nad grobom Feodosija, na zadnje pa se obrnil proti iztoku, ter izginil. Ta prikazen je neki bila spremljana z bliskom in gromom. Pis-

mouki so tomačili, da je to bil angel oznanjujoč Rusom zmago nad Pečenegi. Spomladi so se odpravili Vladimir s svojimi sinovi, kijevski knez Svjatopolk s svojim sinom, Jaroslav in David s sinom na drugo nedeljo posta k Sulji, šli čes Psjel, Vorsklo in 23. marca dospeli že k Donu. Na veliki ponedeljek so Pečenege popolnoma potolkli pri reki Salnici, ter se vrnili z mnogim plenom in vjetimi. Takrat, pravi letopisec, se je razširila slava ruskih čet in njenih zmag, k vsem narodom: Grkom, Ljahom, Čekom, ter do Rima. Od tega časa niso dolgo Polovci nadlegovali več ruske zemlje.

L. 1113 je umrl Svjatopolk in Kijevljani, zbravši se na svet proglasili so Vladimira Monomaha svojim knezom. Ali Vladimir je okleval (odlašal); med tem pa so Kijevljani nezadovoljni in razsrdjeni zavoljo težkih davkov od svojega pokojnega kneza jim naloženih, napali dom njegovega ljubimca Putjata in poplenili žide, katerim je bil Svjatopolk dober, ter jim poveril pobiranje davkov in dohodkov.

Čas Vladimirovega kneževanja do smrti l. 1125 je najlepša doba v povesti kijevske Rusije. Niti Polovci, niti koji drugi narodi niso vznemirj ali ruskega naroda, temveč jih je Vladimir sam napadal. Tako je pošiljal svojega sina Jaroslava na Don, kjer je vzel Polovcem tri mesta ter si pripeljal od ondot ženo, hčer jaskega kneza, nenavadno krasotico. Drugi sin Vladimirov Mestislav je premagal z Novgorodci na baltiškej obali Čude; tretji sin Jurij pa premagal na Volgi Bolgare. Tačas se oddelni knezi niso smeli prepirati, nego morali biti pokorni Monomahu; kadar so bili uporni, občutili so njegovo silno pest.

(Dalje pride.)

Natančni hlapec.

Narodna štajerska pripovedka*); zapisal Svetinski.

Nekemu hudomušnemu grajščaku zmanjkalo je hlapca. Kdo bi ga tudi bil služil? Vsak, ki je hotel pri njem hlapec biti, moral je sto gld. vložiti ter se z grajščakom tako pogoditi: ako se bo hlapec prej razčemeril (razjezil), tedaj mu bode gospodar vrezal tri remene s hrbta, ako bo gospodar prej jezen, bode mu pa hlapec ravno tako storil ter k svojim vložnim sto gld. še drugih sto dobil. — Plača je bila res lepa, a kdo bi se ne utegnil zjeziti nad hudomušnim in zabavljivim grajščakom? Marsikteri je prišel zdrav in s sto gld. v grad, a črez že nekoliko dnij ves razmesarjen in z praznim žepom iz grada. —

V revni bajti blizo grada bival je oče s trojimi sinovi, ki so imeli vsak sto gld. zapuščine po materi. Vsi so bili odrasli in k vsakemu delu pripravni. Doma nij bilo mnogo opravka, pripravne službe pa nigdi najti, ko grajski gospod dá oznaniti, da potrebuje hlapca. Vsak je hotel prvi v službo, še celó najmlajši brat, ki je veljal za precej prismojenega ter vedno tičal v zapečku in mačko varoval. Tudi ta je prosil očeta, naj ga pusti v grad. Ker se niso med seboj zedinili, določi oče, da najstarejši pojde tudi najprvi k grajščaku služiti. Ta tedaj vzame svojih sto gld. ter se pogodi z grajščakom.

Drugega dne zarana vzbudi grajščak hlapca ter mu reče: „Dnes ideš orat, zajtrka ne dobiš nič na njivo; domu pa tudi ne smeš prej, dokler ne bo šel pes, kterega ti s sebo dam.“

Hlapec vstane, napreže konje, pokliče psa, kterega je kuharica prav dobro nahranila, in gre orat. Solnce je ravno vzhajalo, ko pride na njivo; pes se zlegne pod leskov grm, hlapec pa orje in orje, da mu pot curkoma po licu teče. Poldne je že minolo; želodec mu že krulji, pes pa se le ne gane z mesta; še le proti večeru se zbaderi (vzdigne) izpod grma in casrá (šeče) proti gradu, hlapec z plugom pa za njim.

„Ali si kaj čemerer, da tako dolgo moraš čakati na zajtrk?“ — pita ga grajščak, ki ga je pred kolarno čakal.

„Kaj vraga bi ne bil čemerer?!“ — huduje se hlapec; „celi dan moram žmetno (težko) orati, da me zlodej ne vzame, pa še jesti ne dobim.““

Grajščak potegne nož iz žepa, vreže hlapcu tri remene s hrbta in ga spodi.

Drugi dan pride srednji brat; pogodi se z grajščakom ravno takó, kakor najstarejši brat, in vloži sto gld. — Gospodar mu veli orat iti, a tudi njemu se enako zgodi, ko bratu: ves krvav in s praznim žepom pride zvečer domu.

Zdaj gre tretji, najmlajši brat, kterega so za trapastega imeli, v grad. Ko sta se z grajščakom pogodila, pošlje ga ta orat. Hlapec napreže konje, pokliče nasitjeno ščene in gre na njivo. Pes se vleže po svoji navadi pod leskov grm hlapec pa vreže eno brazdo tja, eno sim, zgrabi otiko in jo zakadi v ščene. „Kajún, kajún!“ cvili pes in gre brž domu, sluga s konji pa za njim.

„Kaj si že doma?“ — čudi se grajščak.

„Sej ste mi rekli té (tedaj) domu priti, kedar bo pes šel“; — odgovori mu hlapec. — „Sej menda niste jezni za tega voljo?““

„Kaj še! bo že kdo drugi njive zoral“, — pravi gospodar, domislivši se pogodbe. — „Zdaj pa ženi štiri vole v ograd na pašo; pa Bog ne daj lese odpreti ali pa plota presekat; vole pa moraš v ograd spraviti.“ —

„Bom že“, — odvrne mu sluga, gre po vole in hiti (vrže) drvnjačo (sekiro) na ramo. Ko vole do plota prižene, buši (udari) z drvnjačo vsakega po čelini, da se zvrne; potem je razseka in v ograd zmeče.

„So voli že v ogradu?“ praša grajščak hlapca.

„Kaj pa da“, — odvrne ta.

„Kak si je pa noter spravil? Morebiti si leso odprl, ali pa plot presekal, ker imaš sekiro?“

„Kaj še! Poklal sem je in po falatih (kosih) v ograd zmetal. Sej menda niste čemerni?““

„Glej ga no! kaj bi bil čemerer? Imam še več volov. Zdaj pa idi in meso domu pripelji!“

Natančni sluga gre, naloži volovino na voz ter jo pelja mimo grada svojima bratoma na dom.

„Kam si shranil volovino?“ pita ga gospodar, ko se v grad vrne.

„Bratoma sem jo zapeljal, ki nimata nič jesti; sej vam je nij menda žal?““ — poroča poslušni sluga.

„Kaj bi mi žal bilo; sej še imam več mesa“, — pravi grajščak. — „Zdaj boš pa stodrvnčno (stomernično) lajto soržice (mešanega zrnja) peljal v mlin; samo Bog ne daj, da bi kdo pomagal lajto na voz ali z voza spravljati.“

Hlapec napreže voz, na katerem je bila lajta že pripravljena in čijazi (hodi) pomalem proti mlinu; kogar dojde ali sreča, tega prosi, naj gre z njim k mlinu, da bi mu pomagal

* Prim. pravljico „Trije bratje“ (Zor. št. 9. 10.).

lajto z voza in na voz spraviti. Dobi jih dosti, ki mu pomorejo lajto z voza, in ko je bilo zrnje zmleto, spet na voz skotati; potem pa jo zapelje bratoma domú.

„Kje pa imaš melo (moko)?“ — pita grajščak hlapca ki se s praznim vozom v grad vrača.

„„Bratoma sem jo zapeljal, ki imata meso, kruha pa ne. Ali vas to čemeri?““

„Kaj bi me čemerilo, sej imam še več zrnja in mele“, — pravi z zobmi škripaje gospodar. — „Jutri pripelji iz vinske kleti oni lagev (sod), ki v kotu stoji; a ti si ga moraš sam na voz skotati.“

Hlapec se pelje k gorici, ter dobi dovolj ljudi, ki mu pomorejo sto veder velik na voz spraviti; potem pa ga zapelje bratoma.

„Kje pa imaš vino?“ — praša ga grajščak, ko se s praznim vozom vrne.

„„Brata ga pijeta; sej veste gospod, da k kruhu in mesu treba tudi vina. Sej menda niste za tega voljo hudi?““

„Ne boj se; sej imam več vina?“ — pravi jeze drgetaje grajščak. —

„Zdaj pa si zapomni, kar ti naročam. Zvečer se peljam z gospo v gorico; ker pa to noč mesec ne sveti, moraš nama ti svetiti, a ti moraš biti pri kočiji, ko se bova z doma vozila in ko bova pri vinskem hramu izstopila.“

„„Vse bo v redu, gospod““, — odgovori postrežni sluga.

Zvečer je stala kočija pred kolarno pripravljena, hlapec pa je žaril za orehovim deblom velik kos gobe. Grajščak pride z gospo in se vsede v kočijo, hlapec pa se vsede zadaj in vtekne ožarjeno gobo v slamnato streho. Črez nekoliko časa stal je ves grad v ognju. Ko se v gorico pripeljajo, stal je poslušni sluga že pri kočiji. Ko se od ondot odpravljajo, porine on spet žarečo gobo v slamnati kap; svitel ogenj, ki je kmalu vnel ves vinski hram, razsvetljeval je celo okolico tako jasno, da grajščak ne bi bil mogel prehvaliti svojega hlapca.

„Kaj si vraga storil, da si mi grad užgal?“ — zarenči gospodar nad slugo, ko od svojega grada ne vidi drugega ko kup pepela in ogorelega kamenja.

„„Svetil sem““, — odgovori ta. „„Sej menda ne bote jezui?““

„Kaj še!“ odvrne grajščak ves zelen čemera. — Sej lahko pri goricah v vinskem hramu prenočimo. Hajdi v gorico!“

„„Ne vem, če bo kaj““, — pravi sluga. — „„Sej ste videli, da sem vam domu tudi svetil.““

„Kaj, tudi tam si mi zapalil?“ — kriči grajščak.

„„No sej vas menda ne bo čemer zgrabil““, — tolaži ga hlapec, ter išče noža po žepu.

„Zakaj bi me čemer grabil“, — miri se grajščak, kteremu je bila koža draga „imam še dosti penez (denarjev); gremo po svetu in ti z nami. Nocoj bo nas že sosed pod streho vzal.“

Sosednji grajščak jim da večerje ter jim dve izbi za prenočevanje odloči. Hlapec celo noč nij očesa zatisnol; vedno sta mu dva stotaka po glavi rojila. Polnoči je že davno minolo, kar začuje v drugi izbi grajščaka pogovarjati se z gospo; hitro smukne k dverom in posluša pri ključavnici.

„Znebiti se ga moram, če bi tudi sam zlodej bil“, — reče gospodar svoji ženi. — „Jutre pridemo do morja; ondi bomo na ladji prenočili. Midva se vleževa po dolgem navzgor, on

pa mora nama pod petami poprečki ležati. Kteri naju se prvi vzbudi, tisti ga bacne v morje.“ —

„„Zlodeja boš bacnol, ne mene““, — reče si tiho zviti hlapec in zleze nazaj v posteljo.

Proti večeru drugega dne pridejo do morja, kder menijo na ladji prenočiti. Vležejo se, kakor sta se gospod in gospa zgovorila. Hlapec se vleže na odmenjeno mesto, ter se dela, ko da bi spal. Ko gospod in gospa zaspita, vstane hlapec, vzeme grajščakovo ženo ter jo položi na svoje mesto on se pa vleže k grajščaku. Ko se ta čez nekaj časa prebudi, bacne z vso močjo svojo ženo v vodo.

„Hvala Bogu, zdaj sva se ga rešila“, — pravi zraven ležečemu hlapcu.

„„Kaj še!““ — smeje se ta; — žene ste se zrešili, mene pa ne.

„O da bi te gromska strela vzela“ — zakriči grajščak.

„„Sej morebiti niste čemerni?““ — zabavlja mu predni sluga, ter išče noža.

„Kaj bi zlodeja ne bil, ko si me ob vse spravil, še celo ob ženo. Tu imaš dvesto gld., pa se poberi.“

„„Pogodba je bila drugačna““, — pravi hlapec, potegne nož iz žepa in vreže tri remene iz grajščakovega hrbta, potem pa jo pobriše domu, kder je, kakor preje v žapečku čepel in svojo mačko varoval. Vsi pa so imeli zdaj dosti jesti in piti.

Peter Preradović.

J. Pajk.

VI.

Preradović pripada po svojih duševnih proizvodih onim velikim pisateljem, kojih mišljenje in čuvstvovanje nam se kot pregledna celota v vsej luči in jasnosti pokazuje. Preradović je celi pesnik; njegova veličastna osobnost razodeva nam se iz njegovih pesnij po priméru visoke gore, koja se na obzorju nad drugimi gorami ponosno in krepko v vis povzdiguje, in kojej solnčni žarki najranéje in najdelje visoko teme pozlačujuje. Ona jakost in moškost, koja Preradovića znači kot vojaka in možá, izrazuje se tudi v njegovih delih. Njegov značaj je naravnosten, krepek, neupogljiv, nad vse resnicoljuben; on ne zna hlinjenja, zavratnega napadanja, malenkostnega obiranja, nego, kar mu se vidi shodno povedati, to naravnost poveda, sicer pak molči, in tudi ta njegov molk je pomenljiv in znači dušno krepost, koja se vé in zna ob času vladati in vzdrževati. Zató se v njegovih pesnih res ne nahajajo uprav strastni izreki, obupne tožbe in enostransko krivične sodbe; ampak misel mu je vselej nad strastnostjo povišena, veličastna, tožba zmérna, sodba trdno utemeljena, a nada je vedno pri sreću. Mož je nekaj upanja stavil na človeštvo, na napredek, na vzboljšanje časov, na vzmago onih nazorov, kojih kali nam je stvarnik posadil v nesmrtno dušo, da bi v njej rastle in se oplemenjale vedno bolj.

Preradovića torej nij v krdelu obupnih pesnikov, onih „Weltschmerz-poetov“, iskati, kteri so bili dolgo časa in so šče z večine zdaj „in flore“; nego on je podoben zelenemu osredku v neskončnej pustinji, nalik varnemu pristanu, v koji se sme mnogo metana ladija sigurno podati, da se tam okrepi in utolaži. Na osobnost Preradovićevo sme se hrvatski in

slovanski rodoljub sploh z zaupanjem naslanjati, ker v njegovih poezijah najde vsigdar tolažbe in novih močij. —

Bogatost Preradovićeve pesniške nadarjenosti je razvidna iz tega, ker se je naš pesnik poskušal v vseh različnih vrstah poezije. On je zložil mnogo epigramov, posebno mnogo liričnih pesnij, ljubezenskih kakor tudi vzvišenih v podobi dithyramba, satir, mnogo epičnih poezij, mnogo didaktičnih, in tudi nekoliko dramatičnih del.

Glavna žila pa mu je menda le bila lirična, kajti mnogo njegovih „pesnij“ je postalo uprav „narodnih“; v drugo vrsto spadajo njegove epične in didaktične, a stoprv v tretjo dramatična njegova dela. Tudi tujih poezij je nekoliko v svoj jezik prenesel. In tako bi se smelo v obče trditi: kakor je Preradović mil in drag svojim rojakom po vseh svojih poezijah, tako jim je trikrat miljši in draži po liričnih spévih svojih.

Glavni predmeti liričnim poezijam Preradovičevim so vzeti iz njegovega življenja in njegove dobe. Dobo, v kojej je on živel, smo uže nekoliko označili: bila je doba slovankega narodnega prebujenja. Večina njegovih liričnih spomina nas baš na dogodke, čuvstva in dejanja one dobe, t. j. Preradovičevih liričnih pesnij večina je rodoljubna, slavjano-ljubna. Preradović se baš sme „pesnik slovanstva“ imenovati; toliko in tako krasnih pesnij je on na čast temu svemu uzoru zložil. O pesni „Zora puca“ — prvej te vrste — smo uže govorili; jako znana je tudi „Naša zemlja“, „Bože živi“, „Pozdrav domovini“, „Putnik“ i. dr. Preradovičeva vila opeva vse, kar more južnemu Slovanu drago in milo biti. Pri vsakem važnejšem pojavu, bodi si državnem, bodi si družtvenem, bodi si na književnem polju, vselej se je njegova pesen v poslavljenje glasila. Takovih „pjesama prigodnicâ“ je mnogo zložil; n. pr. o priliki izdavanja „Dalmatinske Zore“, o ženitvi Jelačića bana, pri začetku narodnega gledišča v Zagrebu, o Kačićevj slavnosti, o stavljenju Jelačićevega spomenika v Zagrebu, in o mnogih drugih prilikah.

Med temi „prigodnicami“ so po mojem sodu tri posebne opomena vredne zaradi vzvišenih mislij in baš proroških izrekov. Prva teh je: „Pjesma svetlomu banu Jelačiću i svetloj banici Sofiji“ (na str. 194 zbranih spisov). V tej pesni (iz l. 1850) se razve bana, kojega pesnik prav živo naslikuje, slavi nova doba jugoslovanskega prebujenja v prekrasnih teh redkih:

„Narodi se brecaju¹⁾ iz sanki,
Iznad praha pouzdižu glave,
Odzivlju se gromovito vieku,
Svoje sile iznose na mejdan:
Svi prostori jedno polje bojno,
Svi narodi oružane vojske,
„Svoboda“ je svakom' na barjaku²⁾ —

Druga, zares prekrasna in veličastna, zložena v šestomércu, zove se „Spomenik Jelačića bana“ (str. 230) iz l. 1867, v kterej se povestnica hrvatstva novejšega časa in sosebno osoda in vrlost Jelačića bana na jako duhoviti način poslavlja. Tako bujnega in poleg jasnega retoričnega sloga ne najdeš v nijednej drugej Preradovičevj poeziji; ta pesen je sama na sebi nekakov spomenik. Čuj, kako

¹⁾ vzbujajo. ²⁾ banderu.

trdnemu zaupanju hrvatskega naroda na svoje nerazrušimo pravo daje besedo:

„Može sila oteti¹⁾, može i himba izvinut'
Iz ruku nam hljeb stečenac²⁾, ali će ruke
Ostat' krvave, krvav i hljebac, a krv će u nebo
Vapiti, nebo će svoje skupit' oblake, oblaci
Svoje striele odapet', striele u grobove tresnut'
Na krivde grobištu, a iz puklih grobova
Naše će pravo opet uzkrnuti³⁾“

in kako pomen Jelačićega poslanstva in dela ocenjuje:

„S toga, oj rode!
Klanjaj kipu se tom'; kip to ti je velika muža,
Koga provid božja ti poslala, nju da na zemlji
On pri tebi zastupa, narodnoga kip to
Svetca tvog', koj tebe odkupi propasti,
Mučenikom umriev za tebe“ —

Tretja — uprav proroška — pesen pa, „Slovanstvo“ (str. 239), označuje svetovno poslanstvo slovankega naroda, kateri ima dobo mirú na zemlji ustanoviti. Čuj, kako pesnik to bodočnost opisuje:

„Skoro
Skoro će tvoji osviestit' se puci, ustat' i širit'
Jedan drugomu ruke, cjelivat' si lice, za sreću
Pitat' se i za junačko zdravlje, skoro će ljubav
Lomačom⁴⁾ sreće presilnom buknut', ognjište
Sva široka će tvoja biti joj zemlja, gorivo
Srđea tvoja svakolika; velebitan⁵⁾ to će
Biti joj primjer donde⁶⁾ nečuvjen, nevidjen na svietu,
Sviet će vaskolit' njim se zapanjit'⁷⁾, njemu se divit',
Gledat' i gledat'“

To so največe pesni izmed omenjene vrste; manjših pa, v kojih slavi svojo domovino, rod, jezik itd., je silno mnogo; prim str. 83—180 njegovih del.

(Dalje pride.)

Drobnosti.

J. P.

To so lepi časi bili, ko so si Slaveni, daleko od svojega doma, v tujih krajih snovali svojih družtev, pevskih in čitalnih ter si v daljini ogrevali srca za domačo reč. Znana so takova družtvo prejšnjih časov: v Gradcu (l. 1848), v Beču (l. 1859 in sledečih). Mrzla „severna burja“ jim je poparila življenje. Takovo rodoljubno ognjišče, obsezajoče vse razne slov. narodnosti sredi tujih življev, osnovali so letos Slovani v Bukureštu, glavnem mestu Valahije in Moldave. Pred kakim mesecem dnij praznovalo je to družtvo, koje si je dalo lepo ime „Slavenska družina v Bukureštu“, svoje ustanovljenje, pri kem se je pevalo v vseh slovanskih narečjih. Koncert se je izvršil z našo po vsem svetu znano budnico: „Naprej.“ Mi želimo temu družtvu, koje je z večine iz Bolgarov sestavljeno, dobrega napredka in razvitka; kajti si je ono zares veliko zadačo naložilo: „probujenje narodne svesti vseh Slovanov na dičnem Balkanu.“

¹⁾ vzeti. ²⁾ pridobiti. ³⁾ vstati. ⁴⁾ baklja. ⁵⁾ velikansk.
⁶⁾ do ondaj. ⁷⁾ osupniti.

Listnica. „Venček“, nagrada naročnino doplativšim prejemnikom „Zore“, se dotičnikom razpošilja proti poslanim (v prostih pismih) 5 kr. poštanim markam. — „Venček“ obsega 13 pol in sodrži razve poezij dve precej dolgi povesti od znanih slov. pisateljev.

Administracija „Zore.“